

บทความวิชาการ

สถาบันอุดมศึกษากับการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมในจังหวัดนครราชสีมา

วิเชียร พันธุ์เครือบุตร¹

กรรณิการ์ วุฒิสงห์ชัย²

ภารกิจของสถาบันอุดมศึกษา ประกอบด้วย 4 ภารกิจ คือ การจัดการเรียน การสอน การวิจัย การบริการวิชาการ และ การทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ซึ่งโดยทั่วไป สถาบันอุดมศึกษา จะเน้นที่การจัดการเรียน การสอน รองลงมาคือการวิจัยและการบริการ วิชาการ แต่ที่ให้ความสำคัญน้อยมากคือ การ ทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในจังหวัดนครราชสีมา เป็นแหล่งวัฒนธรรม ที่ยิ่งใหญ่ แต่มักจะได้ยินอยู่เสมอว่า ไม่รู้จะ ช่วยอะไรได้บ้าง ดังนั้น การทำนุบำรุง ศิลปวัฒนธรรมในจังหวัดนครราชสีมาจึงถูก บุคลากรในสถาบันอุดมศึกษาละเลยไปอย่าง น่าเสียดาย (กระทรวงศึกษาธิการ, 2554)

ศิลปวัฒนธรรมในจังหวัดนครราชสีมา มีทั้งที่เป็น ศิลปะการแสดงพื้นบ้าน เทศกาล ประเพณี หัตถกรรมพื้นบ้าน โบราณสถาน โบราณคดี/โบราณวัตถุ สถาปัตยกรรม และ จิตรกรรม แม้ว่าส่วนใหญ่จะได้รับการ อนุรักษ์ไว้ แต่ก็พบว่ามีส่วนที่คงเหลือให้ พบเห็นน้อยมาก และบางส่วนได้สูญหาย ไปแล้ว (ศูนย์ข้อมูลกลางทางวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม, 2555)

ศิลปะการแสดงพื้นบ้าน ที่รู้จักกันดี คือเพลงโคราช ซึ่งเป็นศิลปะการแสดงที่เป็น เอกลักษณะเฉพาะถิ่นมีเพียงแห่งเดียวที่ จังหวัดนครราชสีมา และมีการประยุกต์ไป เป็น เพลงโคราชซิ่ง ซึ่งยังคงรักษาไว้อย่างดี แต่มีศิลปะการแสดงอีกจำนวนหนึ่งที่ปัจจุบัน สูญหายไปแล้ว เช่น เพลงซำเจ้าหงส์คงลำใย ในเทศกาลสำคัญของ อำเภอเมือง อำเภอคง และขามทะเลสอ เพลงซำโครก(โครกลากไม้) เล่นในเดือนเมษายน ของอำเภอเมือง และ อำเภอขามทะเลสอ การเล่นรำโทนโคราช เล่นในเทศกาลสงกรานต์ ของทุกอำเภอ

เทศกาลประเพณี ที่รู้จักกันดี คือ งาน ฉลองวันแห่งชัยชนะท้าวสุรนารี งานแห่เทียน พรรษาพระราชทาน งานลอยพระประทีป พระราชทาน นอกจากนี้ยังมีเทศกาลประเพณีที่ จัดขึ้นในอำเภอต่างๆคือ ประเพณีทูนขวัญข้าว ทูนขวัญควายอำเภอบัวใหญ่ในช่วงเดือน กุมภาพันธ์ งานบุญกุ่มข้าวใหญ่อำเภอสีดา ในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ งานกินดองล่องแพแล ดอกจันทน์อำเภอแก้งสนามนางในช่วงเดือน กุมภาพันธ์ เทศกาลกินเข้าอำเภอสูงเนิน ในช่วงเดือนมีนาคม ประเพณีแห่ช้างบ่อไก่อ

¹ อาจารย์ประจำบัณฑิตวิทยาลัย / รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ วิทยาลัยนครราชสีมา

² อาจารย์ประจำวิทยาลัยอาชีวศึกษานครราชสีมา

แก้วอำเภอสีดาในช่วงเดือนเมษายน งานวัน
น้อยหน้าอำเภopakช่องในช่วงเดือนมิถุนายน
ประเพณีแข่งเรืออีโปงอำเภอนอนไทยในช่วง
เดือนตุลาคม งานวันพริกอำเภอบางสะแกแสง
ในช่วงเดือนพฤศจิกายน งานเทศกาลเที่ยวพิ
มายในช่วงเดือนพฤศจิกายน งานเทศกาลผ้า
ไหมอำเภอบักรังชัยในช่วงเดือนธันวาคม งาน
ปลาเผาสะเดาหวานอำเภอด่านขุนทดในช่วง
เดือนธันวาคม ที่ควรช่วยกันรักษาไว้ไม่ให้สูญ
หายไป

หัตถกรรมพื้นบ้าน ที่รู้จักกันดี คือ
เครื่องปั้นดินเผา และงานหล่อหินทราย ที่
ตำบลด่านเกวียนอำเภอบักรังชัย ผ้าทอนานา
ชนิด ทั้งผ้าไหมทอมือ ผ้าไหมลายมัด
หางกระรอก ผ้าไหมบาติก ผ้ามัดหมี่ ผ้าฝ้ายทอ
มือ ผ้าฝ้ายยกดอก ผ้าฝ้ายลายฝน ผ้าซิ่นยวน ผ้า
ทอพื้นเมืองเงียงนางดำ ผ้าโสร่ง ผ้าขาวม้า ใน
อำเภอดำรง งานแกะสลักหิน ที่บ้านหนองบัว
ลาดบัวขาว อำเภอสีคิ้ว นอกจากนี้ยังมีหัตถกรรม
พื้นบ้านที่สำคัญกระจายในอำเภอดำรงที่กำลัง
จะสูญหายไป เช่น งานหล่อกระดิ่ง งานตีหม้อ
งานตีเหล็ก งานจักสานหมวกป่านสรนารายณ์
งานไม้กวาดดอกหญ้า ไม้กวาดมือเสื่อ งาน
ผลิตภัณฑ์จากต้นตาลและต้นลาน งานจักสาน
จากหวาย กก ไม้ไผ่ ผักตบชวา และต้นธูปฤๅษี
งานเขาควยแกะสลัก งานหัตถกรรมจากทลาย
มะพร้าว และงานทำเตาอั้งโล่

โบราณสถาน กระจายอยู่ในอำเภอ
ต่างๆ ส่วนใหญ่สร้างในพุทธศตวรรษที่ 15-16
เช่น ในอำเภอเมืองคือ ปราสาทหินพนมวัน
(บ้านมะค่า ต.บ้านโพธิ์) ปราสาทบ้านปราสาท
(บ้านพุดซา ต.โคกสูง) อำเภอสูงเนิน คือ

ปราสาทโนนนกู่(บ้านกุดหิน ต.โคราข) ปราสาท
เมืองเก่า(บ้านเมืองเก่า ต.โคราข) ปราสาทเมือง
แขก(บ้านกุดหิน ต.โคราข) อำเภอบักรังชัย คือ
ปราสาทนาแค(บ้านนาแค ต.นาแค) ปราสาท
สระหิน(บ้านตะคุ ต.ตะคุ) ปราสาทบ้านปรารักษ์
(บ้านปรารักษ์ ต.นกออก) อำเภอบักรังชัย คือ
ปราสาทโนนนกู่(บ้านโนนนกู่ ต.โนนนกู่) อำเภอ
บักรังชัย คือ ปราสาทพะโค(ต.กระโทก) ปราสาท
สระเพลง(บ้านโนนตะโก ต.บักรังชัย) ปราสาท
บ้านปราสาท(บ้านปราสาท ต.พลับพลา) อำเภอพิ
มาย คือ ปราสาทหินพิมาย(ต.ในเมือง) กุฏิฤๅษี
(ต.ในเมือง) อำเภอนอนสูง คือ ปราสาทเมือง
ปราสาท(บ้านโนนตากกลาง ต.ธรรปราสาท) กู่
ปราสาท(วัดบ้านปราสาท ต.เมืองปราสาท)
ปราสาทพลสงคราม(บ้านพลสงคราม ต.พล
สงคราม) อำเภอห้วยแถลง คือ คูเมืองโบราณ
บ้านเมืองพลับพลา(วัดพลับทอง ต.เมือง
พลับพลา) ปราสาทหินหล่งตะเคียน(ต.หล่ง
ตะเคียน) ชุมชนโบราณเมืองถ้ำจัน(ต.จิว) กู่
ศิลา(บ้านกู่ศิลาชั้น ๓ ต.หล่งประดู่) อำเภอบัว
ใหญ่ คือ ปราสาทกู่(บ้านกู่ ต.ดอนตาหิน)
อำเภอดง คือ ปราสาทบ้านปราสาท(บ้านปราสาท ต.
บ้านปราสาท) อำเภอประทาย คือ ปราสาทนางรำ
(บ้านนางรำ ต.นางรำ) อำเภอหนองบุญมาก คือ
ปราสาทถนนหัก(บ้านถนนหัก) อำเภอสีดา
คือ ปราสาทสีดา (ต.สีดา) อำเภอสีคิ้ว คือ
โบราณสถานแหล่งหินตัด(ต.มิตรภาพ) เป็นต้น

โบราณคดี/โบราณวัตถุ แหล่ง
รวบรวมที่สำคัญในจังหวัดนครราชสีมาคือ
พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติมหาวิรุฬค์ ในอำเภอ
เมือง และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพิมาย ใน
อำเภอพิมาย นอกจากนี้ ยังพบกระจายอยู่ใน

อำเภอต่างๆ ดังนี้ อำเภอสูงเนิน คือ เมืองโบราณเสมา(ต.เสมา) ธรรมจักรศิลา(วัดธรรมจักรเสมาราม) โบราณหินตั้ง(ต.โคราช) อำเภอโนนสูง คือ แหล่งโบราณคดีบ้านธารปราสาท(ต.ธารปราสาท) แหล่งโบราณคดีบ้านหลุมข้าว(ต.หลุมข้าว) เนินอุโลกน์(บ้านหนองนาตุม ต.พลสงคราม) โบราณสถานบ้านหนองนา(บ้านหนองนา ต.พลสงคราม) แหล่งโบราณคดีบ้านโนนเมืองเก่า (บ้านดงพลอง ต.หลุมข้าว) อำเภอโนนไทย คือ แหล่งโบราณคดีบ้านสันเทียะ(ต.โนนไทย) อำเภอพิมาย คือ แหล่งโบราณคดีบ้านด้าย(ต.กระเบื้องใหญ่) อำเภอเทพารักษ์ คือ แหล่งโบราณคดีบ้านโนนทองกลาง(ต.สำนักตะคร้อ) อำเภอเมืองยาง คือ แหล่งโบราณคดีบ้านกระเบื้องนอก(บ้านกระเบื้องนอก) อำเภอบัวใหญ่ คือ แหล่งโบราณคดีโนนทุ่งผีโพน อำเภอครบุรี คือ โบราณสถานบ้านหนองไผ่(ต.จระเข้หิน) อำเภอห้วยแถลง คือ เมืองโบราณบ้านกงรถ(ต.กงรถ) พิพิธภัณฑสถานภูมิปัญญาไทย(วัดประชาคมาราม ต.ทับสวาย) อำเภอปักธงชัย คือ พิพิธภัณฑสถาน(วัดพรหมราช) อำเภอสีคิ้ว คือ ภาพเขียนสีโบราณสมัยก่อนประวัติศาสตร์ อำเภอปากช่อง คือ ถ้ำหินปูนหลายถ้ำ เช่น ถ้ำแก้วสารพัดนึก ถ้ำเขาวง เป็นต้น

สถาปัตยกรรม ที่รู้จักกันดีคือ ประตูล้อมรอบอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี และปราสาทหินพิมาย อำเภอพิมาย นอกจากนี้มีกระจายไปในอำเภอต่างๆ เช่น อำเภอเมือง คือ พระอุโบสถวัดบึง(วัดบึง) อุโบสถวัดศาลาลอย(วัดศาลาลอย) บุรพาจารย์เจดีย์(วัดป่าศาลวัน) อนุสรณ์สถานนางสาวบุญเหลือ(ต.โคกสูง)

โบสถ์กลางน้ำวัดหมื่นไวย(ต.หมื่นไวย) บ้านสวนแม่ศรี(ต.หมื่นไวย) อำเภอบัวใหญ่ คือ โบสถ์วัดเสมาใหญ่(ต.เสมาใหญ่) หมู่บ้านชุมชนโบราณ(ต.เสมาใหญ่) อำเภอจักราช คือ โบสถ์วัดโคกพระ(วัดโคกพระ) อำเภอชุมพวง คือ โบสถ์ไม้โบราณ/พระไม้โบราณ วัดเก่าประสูช(ต.ประสูช) อำเภอด่านขุนทด คือ โบสถ์วัดบ้านไร่ อำเภอพระทองคำ คือ โบสถ์ไม้วัดเจริญพรต(ต.มาบกราด) เป็นต้น

จิตรกรรม ส่วนใหญ่เป็นภาพเขียนสมัยต้นรัตนโกสินทร์ มีกระจายอยู่ในอำเภอต่างๆดังนี้ อำเภอเมือง คือ ภาพเขียนด้วยสีฝุ่นบนฝาผนังวัดบึง (ต.ในเมือง) ภาพเขียนในศาลาการเปรียญวัดบุรพ์(ต.ในเมือง) อำเภอปักธงชัย คือ ภาพเขียนในโบสถ์และหอไตรกลางน้ำ วัดหน้าพระธาตุ(ต.ตะลุง) ภาพเขียนในโบสถ์และหอไตรกลางน้ำ วัดปทุมคงคา(ต.นกออก) ภาพเขียนในโบสถ์และศาลาการเปรียญ วัดโคกศรีษะเกษ(ต.นกออก) อำเภอบัวใหญ่ คือ ภาพเขียนวัดศรีสุภณ(ต.คอนตาหิน) อำเภอโนนไทย คือ ภาพเขียนในโบสถ์วัดโนนไทย (ต.โนนไทย) อำเภอประทาย คือ ภาพเขียนในโบสถ์วัดดงเค็ง(ต.ประทาย) เป็นต้น

สถาบันอุดมศึกษาในจังหวัดนครราชสีมา สามารถเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมได้โดยตรง และสามารถบูรณาการการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมเข้ากับภารกิจอื่นๆ ได้ ตั้งแต่ภารกิจ การจัดการเรียนการสอน การวิจัย และการบริการวิชาการ ซึ่งเป็นกิจกรรมที่สามารถจัดให้กับนักศึกษาทุกคณะวิชา ทั้งด้านวิทยาศาสตร์และด้านสังคมศาสตร์ได้อีกด้วย

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2554). ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง มาตรฐานสถาบันอุดมศึกษา พ.ศ. 2554. 128 ตอนพิเศษ 47 (44), 24 เมษายน 2554.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2555). ศิลปะ วัฒนธรรม และแหล่งมรดก, สถานที่ท่องเที่ยว นครราชสีมา. [ออนไลน์]. สืบค้นจาก : <http://thai.tourismthailand.org/> (2555, 15 ธันวาคม)
- วิเชียร พันธุ์เครือบุตร. (2551). รูปแบบการมีส่วนร่วมของสถาบันการศึกษาในการใช้โบราณสถาน เป็นแหล่งเรียนรู้ทางการศึกษา กรณีศึกษา ปราสาทหินพิมาย อำเภอพิมาย จังหวัด นครราชสีมา. รายงานการวิจัย. วิทยาลัยนครราชสีมา
- ศูนย์ข้อมูลกลางทางวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม. (2555). เพลงโคราช, นครราชสีมา . [ออนไลน์]. สืบค้นจาก : <http://www.m-culture.in.th> (2555, 6 ธันวาคม)